

Семеряко О. В.,

викладач кафедри корейської філології

Київського національного лінгвістичного університету

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕНЬ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО ФОНДУ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті проаналізовано методологічний інструментарій, застосований для вивчення фразеологічного складу корейської мови. Предметом вивчення є методи та прийоми фразеологічних досліджень, як філософські й загальнонаукові, так і спеціальні. Мета дослідження – розглянути формування комплексу методів і прийомів, використовуваних при вивченні фразеологічних одиниць корейської мови. Емпіричну базу роботи становлять монографії, статті, підручники, дисертації, тобто наукові праці лінгвістів, які вивчають фразеологічний фонд корейської мови. При виявленні методів і прийомів вивчення фразеологічного складу корейської мови використовувалися загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення, хронологічна класифікація) і спеціальний метод лінгвістичного дослідження – метод збору даних (аналіз названих джерел) – у рамках діахронічного й синхронічного підходів.

Для перших досліджень у галузі фразеології корейської мови є характерним звернення до семантичного й контекстуального видів аналізу з метою систематизації та класифікації фразеологічних одиниць. Крім методики семантичного опису, у ранніх роботах з фразеології застосовуються також валентнісний і комунікативно-функціональний методи інтерпретації емпіричного матеріалу. Подальше формування методологічного інструментарію пов'язано з використанням культурно-історичного, антропологічного й лінгвогенетичного підходів, а також елементів трансформаційного аналізу та методу синтаксичного моделювання. Сучасна фразеологічна наука характеризується застосуванням міждисциплінарного підходу.

У період становлення фразеології як самостійної дисципліни в корейському мовознавстві найбільш продуктивними були такі загальнонаукові методи, як опис та аналіз (семантико-синтаксичний, структурний, компонентний і контекстний). У 1980–1990-і роки цей перелік доповнився іншими лінгвістичними методами: порівняльно-історичним, типологічним, порівняльним і комунікативно-функціональним. Нині в корейському мовознавстві простежується тенденція до дослідження фразеологічного фонду корейської мови в рамках міждисциплінарного підходу, який трактують з позицій психолінгвістичного, лінгвокультурологічного й когнітивістського напрямів, що дає змогу виявити національно значущі концепти, що функціонують у корейській лінгвокультурі.

Ключові слова: метод, прийом, методологічний інструментарій, корейська мова, фразеологізм, фразеологічний фонд.

Постановка проблеми. Будь-яке наукове дослідження ґрунтується передусім на визначенні його об'єкта і предмета, своєрідною базою для вивчення яких слугує комплекс прийомів і методів, що дають змогу всебічно розглянути аналізоване

явище. Застосування релевантних методів, що відповідають меті й завданням дослідження, сприяє його результативності та достовірності. В академічному сенсі виділяються загальні філософські методи, загальнонаукові методи (застосовувані в групах наук), а також спеціальні методи, які використовуються в межах однієї або декількох суміжних дисциплін.

У сучасному корезнавстві одним із основних напрямів став функціональний підхід до мови як до системи, що постійно розвивається. Порівняльно-історичний і типологічний методи досліджують розвиток фонетики, морфології, синтаксису й інших аспектів корейської мови. Порівняльний метод передбачає опис подібностей і відмінностей корейської та інших мов. Крім згаданих методів, корейісти активно застосовують у наукових дослідженнях гіпотетико-дедуктивний метод, метод опозицій, дистрибутивний, дескриптивний, трансформаційний, валентнісний, компонентний, контекстуальний види аналізу, експериментальні методи дослідження з використанням різноманітних інструментів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження фразеологічних одиниць (далі – ФО) у Республіці Корея почалися з кінця 60-х років ХХ століття. Роботи з корейської фразеології можна розділити на теоретичні та прикладні: у роботах теоретичного напрямку ФО розглядаються з точки зору їх будови й семантичних характеристик, а дослідження прикладного плану присвячені зіставному аналізу фразеологізмів у двох мовах, а також методиці їх викладання іноземним слухачам.

Найбільші кроки в розв'язанні теоретичних питань фразеології та семантичного аспекту фразеологізмів зроблені на початку 1970-х років. Величезна заслуга в розробці цих проблем належить таким дослідникам, як Кім Джон Тек (김종택, 1971), Кім Мун Чхан (김문창, 1974), І Дже Ін (이재인, 1976), Ян Дон Хві (양동휘, 1977), Хван Хві Йон (황희영, 1978), Сон Нак Пом (손낙범, 1978), Кім Гю Шін (김규신, 1978), Ім Кьон Сун (임경순, 1979) та ін.

У 1971 році з появою книги мовознавця Кім Джон Тека «Вивчення ідіом» (이디엄연구) розпочався новий етап фразеології як самостійної мовознавчої науки. Дослідження лінгвіста послугувало для подальшого розвитку фразеології.

У 90-ті роки ХХ століття з'явилися монографічні дослідження й дисертації, серед яких варто звернути увагу на праці лінгвістів: Кан Ві Гю (강위규, 1990), Кім Мун Чхана (김문창, 1990), Чхве Кьон Пон (최경봉, 1992), І Чон Чхоль (이종철, 1993), Хон Че Сона (홍재성, 1993). Корейський мовознавець І Сан Ок (이상익, 1993) досліджував і розробляв корейський фразеологічний словник, Кім Пон Мо (김봉모, 1994) вивчав фразеологізми в діалектах корейської мови, Джан Се Гьон (장세경, 1994) і Джан Гьон Хві (장경희, 1994) досліджували емотивні ФО, а Хон Са Ман (홍사만, 1999) та І Гьон Джа (이경자, 1999) займалися вивченням ФО із соматичним компонентом. Таким чином, досі

методи і прийоми вивчення фразеологічного складу корейської мови не були об'єктом спеціального наукового дослідження.

Предметом розгляду в статті є методи та прийоми вивчення фразеологічного фонду корейської мови.

Мета статті – розглянути формування методологічного інструментарію фразеологічної науки з урахуванням специфіки корейської мови з подальшим виявленням найбільш релевантних методів і прийомів дослідження.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю узагальненого аналізу прийомів дослідження, щоб забезпечити методологічну базу вивчення фразеологічної системи корейської мови.

Виклад основного матеріалу. Разом зі становленням фонетики, морфології, синтаксису, лексикології в другій половині ХХ століття увагу вчених привернув фразеологічний фонд корейської мови. Лінгвісти, які вивчають різні аспекти корейської мови, виходячи з цілей і завдань дослідження, використовують як загальнонаукові лінгвістичні методи, так і спеціальну методику дослідження мовного матеріалу. На перших етапах виникнення і становлення корейського мовознавства у зв'язку з невивченістю великої кількості емпіричних даних основними способами вивчення матеріалу були описовий, порівняльно-історичний і типологічний методи.

Поєднання зазначених методів знаходимо в роботах таких лінгвістів, як Кім Пон Мо (김봉모), Кан Ві Гю (강위규), І Сан Ок (이상옥), Джан Се Гьон (장세경), Джан Гьон Хві (장경희), Чхе Кьон Пон (최경봉), Хон Че Сон (홍재성) та ін. Вони застосували описовий, порівняльно-історичний і типологічний методи для вивчення морфемного, синтаксичного, лексичного рівнів корейської мови, які розглядали з позицій синхронії й діячності.

Розглядаючи теоретичні дослідження в цій галузі з позиції діячності, можемо відзначити застосування таких методів. Використовуючи методику семантичного опису, зокрема семантичний і контекстуальний види аналізу, Пак Джин Су (박진수) систематизував ідіоми, виділив класи та групи фразеологізмів, приділив увагу алегоричним висловам, «словам-пережиткам» у корейській мові [1, с. 47–59].

Пак Йон Сун (박영순), послуговуючись методикою семантичного опису, вивчав фразеологізми за допомогою компонентного й контекстуального видів аналізу, валентнісного й комунікативно-функціонального методів інтерпретації емпіричного матеріалу. Результати досліджень він виклав в окремих статтях, а також у праці «한국어 의미론», присвяченій опису корейської фразеології. Він розглядає фразеологічний зворот як відтворену одиницю мови, що має постійний склад слів і характеризується семантичною цілісністю й експресивністю. На думку Пак Йон Суна, до сфери дослідження фразеології входять номінативні (фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення) і комунікативні (фразеологічні вирази) ФО [2].

Велика заслуга у вивченні фразеологічного фонду корейської мови належить Кан Ві Гю (강위규) і Кім Мун Чан (김문창), які вирішили важливі проблеми корейської фразеології. За допомогою правильно підібраних методів і прийомів дослідження вони визначили основні поняття фразеології в рамках системи наук, що вивчають корейський мову. Їм вдалося виявити характер фразеологічної одиниці, установити межі фразеології, відмежувати фразеологізм від прикордонних явищ, сформулювати принципи систематизації, описати семантичні та структурні характеристики фразеологізмів і їх використання в контексті художньої літератури.

У роботах Кан Ві Гю (강위규) описані фразеологізми в розмовній мові й різних письмових джерелах з використанням методів семантичних досліджень. Звертаючись до методів семантико-синтаксичного, структурного, контекстуального видів аналізу, дослідник вивчив особливості корейських фразеологізмів, а також визначив основні джерела поповнення корейської мови стійкими словосполученнями. При цьому він застосовував компонентний і трансформаційний види аналізу, які дали змогу продемонструвати варіативність і багатозначність вивчених фразеологізмів. Визначаючи джерела поповнення корейської мови фразеологічними одиницями, учений імпліцитно використовував культурно-історичний, антропологічний, лінгвогенетичний підходи, оскільки враховував різні аспекти: трудовий досвід народу й історичні події, звичаї, вірування, забобони й табу, заклинання, молитви; евфемізми; прислів'я та приказки; афоризми корейських письменників. Додатково Кан Ві Гю розглядав ФО, запозичені з інших мов, визначивши їх етимологію та роль у збагаченні фразеологічного фонду корейської мови [3].

Окрема лексико-семантична група фразеологізмів із соматичним компонентом була об'єктом дослідження Кім Мун Чана (김문창). Автор широко застосовував методи комунікативно-функціонального аналізу, методику семантичного опису доповнював морфологічним підходом до складників фразеологізму, компонентним і дистрибутивним видами аналізу. У результаті комплексного вивчення дослідником структури ФО отримано докладний аналітичний опис як окремих компонентів фразеологізмів, так і цілісно-переосмислених комплексів. Методика контекстуального опису дала можливість визначити такі семантичні якості фразеологізмів, як полісемантичність, омонімічність і синонімічність. Досліджений матеріал у руслі семантико-синтаксичного аналізу Кім Мун Чан розподілив на номінативні та комунікативні ФО.

У роботах Кім Мун Чана широко застосовуються культурно-історичний, антропологічний підходи, дескриптивний метод. Автор доходить висновку, що для соматичних фразеологізмів характерно переносно-образне значення, яке виникло на основі спостереження людини над собою і над поведінкою тварин. Як найбільш продуктивні способи творення лінгвіст виділяє метафоричний і метонімічний переноси. До того ж автор наголошує, що низка ФО пов'язана з історичними реаліями етнічної культури й відображає спосіб життя, традиції, вірування та забобонні уявлення корейців [4; 5, с. 11–19].

Під впливом парадигми досліджень фразеології в 1970–1980-х роках у роботах корейських мовознавців була задіяна теорія семантичних полів, яка придбала нові трактування порівняно з логічною інтерпретацією поняття в працях Й. Тріра, Л. Вайсгербера, Г. Інсена, В. Порцига. Новизна підходу полягала у виділенні семантичного поля на мовній основі.

У корейському мовознавстві теорія семантичних полів представлена в праці Кім Мін Су «국어의미론», присвяченій фразеології. Автор, використовуючи компонентний, морфологічний, дистрибутивний і контекстуальний види аналізу, описує типи фразеологізмів з позиції лексико-граматичної співвіднесеності, а також визначає критерії фразеологічності, застосовні до ФО корейської мови. Компонентний і валентнісний види аналізу дають змогу лінгвістові встановити характерні види сполучуваності деяких груп фразеологізмів. Для визначення джерел виникнення ФО він застосовує культурно-історичний і лінгвогенетичний підходи [6, с. 173–218].

У 1990-і роки акцент досліджень поставлено на вивченні окремих складників фразеологічного фонду корейської мови [7]. Так, предметом досліджень Кім Ог Буна (김옥분) стали прислів'я і приказки. Вивчаючи паремії корейської мови, автор проводить їх морфологічний і структурний аналіз у синхронному плані. З метою визначення мовного статусу корейських прислів'їв і приказок лінгвіст застосовує метод порівняльного аналізу. За допомогою методу дескриптивного аналізу, який став основою для опису морфологічних і синтаксичних особливостей паремій, автор розмежує терміни «приказка» і «прислів'я», відносячи до останніх висловлювання, які характеризуються дидактичністю й узагальненістю. Крім того, паремії проаналізовані з позиції відповідності їх критеріям фразеологічності, установлено, що всі основні ознаки ФО (відтворюваність, експресивність, емоційно-оцінний характер, понадслівність і роздільнооформленість) притаманні корейським прислів'ям і приказкам. Засоби проведеного мовознавцем морфемного виокремлення описують морфологічну структуру, словотвірні особливості досліджуваних ФО. Застосувавши елементи трансформаційного аналізу, він доходить висновку, що для прислів'їв характерна структура лише оповідного або спонукального речення, а приказки, крім цих двох типів, можуть бути представлені й окличними реченнями [7, с. 34–38].

Вивченню синтаксичної структури фразеологізмів присвячена робота ще одного корейського лінгвіста – На Ин Йонг (나은영). У праці «국어 관용구 연구: 의미·통사적 자질을 중심으로» вона докладно розглядає корейські ФО з точки зору їх синтаксичної структури, розуміючи під синтаксичними фразеологізмами «конструкції, організовані за фразеологізовано абстрактним зразком» [8, с. 5]. Використовуючи системний підхід як основний метод дослідження, автор убачає мету роботи у вивченні системи фразеологізованих синтаксичних конструкцій, які є структурами експресивного синтаксису й призначені для вираження суб'єктивно-модальних значень. Застосування трансформаційного та компонентного видів аналізу в її дослідженні сприяє виявленню типових значень і функцій аналізованих конструкцій. Конструювання синтаксичних моделей проведено за допомогою методу синтаксичного моделювання, засобами якого лінгвіст підтверджує, що варіативність і факультативність компонентів у складі структурної моделі синтаксичних фразеологізмів створюють передумови для їх різноманіття й продуктивності використання в різних функціональних стилях мови з переважаною роллю в розмовному стилі. У результаті оцінки ступеня експресивності досліджуваних фразеологізованих синтаксичних конструкцій за допомогою експериментального методу На Ин Йонг виявляє такі суб'єктивно-модальні значення, що виражаються за допомогою синтаксичних фразеологізмів, як значення оцінки, переваги, згоди, заперечення, різноманітності, винятковості, акцентування, логічної зумовленості, необхідності й недоцільності [8, с. 42–56].

У сучасному мовознавстві фразеологія досліджується в руслі міждисциплінарного підходу при поясненні структурно-семантичних явищ. Вони інтерпретуються вітчизняними й зарубіжними дослідниками з позицій психолінгвістичного, лінгвокультурологічного та когнітивістського напрямів. Вивчення фразеологічного складу мови як окремого підрівня лексичної системи з використанням методів і прийомів психолінгвістики, етнолінгвістики, лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики дає можливість визначити національно значимі концепти, які функціонують у певній лінгвокультурі.

У рамках міждисциплінарних досліджень виконана монографія мовознавця Хан Ман Чуна (한만춘) «한국어와 러시아어 관용구의 비교연구(감정표현 관용구를 중심으로)». Метою роботи є встановлення загальних та унікальних характеристик ФО, що виражають емоції, у корейській і російській мовах, виходячи з порівняльного аналізу їх лінгвокультурних особливостей. Поряд із методом фразеологічного аналізу тут застосовуються методи аплікації та ідентифікації з метою виявлення базових структурно-синтаксичних особливостей ФО двох мов і виділення фразеологізму з низки вільних поєднань лексичних одиниць. Визначення лінгвокультурних характеристик ФО, що виражають емоції, реалізується засобами компонентного, контекстуального аналізу й аналізу словникових дефініцій. Виходячи з їх результатів, автор установлює найбільш поширені кластери ФО з ідентичними інваріантами, підкреслюючи, що в переважній частині відібраних фразеологізмів значення компонента, що виражає певну емоцію, є переосмисленим, при цьому їх конотації мотивуються різними прототипними ситуаціями [9, с. 18].

Метод вільного асоціативного експерименту на основі даних, отриманих від носіїв мов, використовується для дослідження семантичної структури ФО з компонентом-колоноримом і трактування їх прототипної структури з подальшим виявленням їх лінгвокультурної своєрідності. За допомогою лінгвокультурологічної інтерпретації здійснюється порівняння міжмовних фразеологічних відповідників з подальшим виявленням повних, часткових і нееквівалентних ФО з переважанням останніх. Когнітивні прийоми при вивченні фразеологізмів, що містять колірний компонент, дають змогу встановити схожість способів передачі культурно значущих понять у досліджуваних лінгвокультурах [10].

У руслі міждисциплінарного підходу виконані також дослідження корейського лінгвіста Ван Джі Хва (왕지화) фразеологізмів із соматичним компонентом голова/머리, проведені на матеріалі корейської та китайської мов. Задля виявлення лінгвокультурних характеристик ФО з позначеним соматизмом автор удається до аналізу словникових дефініцій. Структурно-граматична організація ФО з компонентом голова/머리 і їх переосмислене значення досліджуються засобами компонентного аналізу.

Метод функціонально-параметричного опису семантичного значення фразеологізмів з компонентом голова/머리, застосований з метою визначення складників семантичної структури досліджуваних ФО та їх поділу на тематичні групи, сприяє моделюванню їх семантики. Когнітивний метод, використаний у роботі Ван Джі Хва, націлений на виявлення внутрішньої форми описуваних ФО [11].

Висновки. Проведений аналіз методів і прийомів дає змогу позначити інструментарій, що застосовувався для досліджень фразеологічного фонду корейської мови. У період становлення фразеології як самостійної дисципліни в корейському мовознавстві найбільш продуктивними методами були передусім такі загальнонаукові методи, як опис, зокрема семантичний, та аналіз (семантико-синтаксичний, структурний, компонентний і контекстний). У 1980–1990-і рр. цей перелік доповнився порівняльно-історичним, типологічним методами, порівняльним і комунікативно-функціональним підходами до вивчення мови. На сучасному етапі в корейському мовознавстві простежується тенденція до дослідження фразеологічного фонду корейської мови в рамках міждисциплінарного підходу, який трактує з позицій психолінгвістичного, лінгвокультурологічного та когнітивістського напрямів, що дає змогу виявити національно значущі концепти, які функціонують у корейській лінгвокультурі.

Література:

1. 박진수. 국어 관용구 연구 (Дослідження ідіом корейської мови). Terry : 경북대학교, 1985. 95 с.
2. 박영순. 한국어 의미론 (Семантика корейської мови). Сеул : 고려대학교출판부, 2004. 347 с.
3. 강위규. 관용어의 특성에 대하여 (Про особливості фразеологізмів корейської мови). Пусан : 부산한글, 1998. 93 с.
4. 김문창. 국어 관용구 연구. 국어 연구 (Дослідження корейської фразеології. Вивчення корейської мови). Сеул : 동아출판사, 1974. 327 с.
5. 김문창. 속어 개념론 (Ідіоматичний концепт). 기곡강신항 교수회 감기념 국어학논문집. Сеул, 1990. С. 129–154.
6. 김민수. 국어어미론 (Мовна семантика). Сеул : 일조각, 1981. 326 с.
7. 김억분. 한국어 관용어 연구 동향에 대한 고찰 (Аналіз тенденцій дослідження корейської фразеології). Инчон : 인하대 교육대학원, 2000. 126 с.
8. 나은영. 국어 관용구 연구: 의미·통사적 자질을 중심으로 (Дослідження корейських ідіом: семантичний і синтаксичний аспекти). Сеул : 서울여대, 1989. 72 с.
9. 한만춘. 한국어와 러시아어 관용구의 비교연구 (감정표현 관용구를 중심으로) (Порівняльне вивчення корейської та російської фразеології (на матеріалі ФО, що виражають емоції)). 한국노어노문학회. 2006. Вип. 18. С. 87–120.
10. Соколова М. Фразеологизмы с компонентом-зоонимом в марийском и финском языках: лингвокультурологический аспект. Йошкар-Ола : Марийское книжное издательство, 2017. 251 с.
11. 왕지화. 한-중 신체에 관련 관용표현 대조연구: 머리 부분을 중심으로 (Компаративне дослідження корейських і китайських соматичних ФО: фразеологізми з компонентом голова). Суwon : 강남대학교 대학원, 2009. 84 с.

Semeriako O. Theoretical and methodological fundamentals of research of phraseological studies in the Korean language

Summary. The article provides a detailed analysis of methodological framework used for phraseological stock studies in the Korean language. It results in increasing

level of validity and reliability of the research. The subject of the article is the methods and techniques of phraseological studies (general scientific, philosophical and specialized ones). The objective of this research is to reveal the methodological procedures used to study phraseological units of the Korean language.

The article is based on monographs, articles, textbooks, theses on phraseology of the Korean language. While considering the methodological framework for phraseological studies in the Korean language, it employed general research methods such as analysis, synthesis, generalization and chronological classification combined with specialized linguistic techniques (e.g. data collection method) within diachronic and synchronic approaches.

The first attempts at research into the field of Korean phraseology are characterized by the application of semantic and contextual analyses in order to systematize and classify phraseological units. The interpretation of empirical material is closely connected with the semantic description, valence and communicative-functional methods. Further development of the methodology is related to the application of cultural and historical, anthropological and linguistic genetic approaches, as well as the elements of transformational analysis and syntactic modeling. Modern phraseological science takes into consideration interdisciplinary approach while exploring phraseological stock of the Korean language.

At the initial stage of the development of phraseology the most productive techniques in Korean linguistics were general research methods of description and analysis (semantic-syntactic, structural, componential and contextual ones). In 1980–1990 methodological framework was supplemented by specialized linguistic methods of comparative-historical, typological, comparative and communicative-functional studies. Nowadays interdisciplinary approach interpreted from psycholinguistic, linguoculturological and cognitivist standpoints is widely applied to reveal the nationally significant concepts functioning in Korean linguoculture.

Key words: method, technique, methodological framework, the Korean language, phraseologism, phraseological stock.